

OM TELLING AV ANDEFUGLER OM VINTEREN

Av Hj. Munthe-Kaas Lund

A2/53

I en del europeiske land har interesserte ornitologer i en rekke år talt opp bestanden av andefugler i vinterhalvåret. Selv om ikke den totale bestanden er blitt talt opp, gir regelmessige opptellinger på de viktigste overvintringslokalitetene et godt innblikk i eventuelle svingninger i bestanden. Samtidig får man kjennskap til hvilke lokaliteter de forskjellige arter foretrekker.

På De britiske øyer

begynte tellingen i 1947, ledet av «The British Section of the International Wildfowl Inquiry Committee»; tellingene ble i 1954 overført til «The Wildfowl Trust».

Resultatet av tellingene ble offentliggjort av Atkinson-Willes (1963), og det er et imponerende materiale som er samlet inn. Flere tusen tellere har i årenes løp talt opp andefuglbestanden på 2000 lokaliteter; over 55 000 skjemaer er blitt sendt inn og bearbeidet.

I det følgende refereres et utdrag av rundskrivet (fra «Wildfowl Trust» ved G. L. Atkinson-Willes) som ble sendt andefugltellerne i 1963—1964 sammen med tellings-skjemaene.

Hensikten med tellingen er å fastslå om antallet overvintrende andefugler øker, avtar eller er konstant. Regelmessige tellinger utføres på flest mulige lokaliteter i kystdistriktene og isfrie ferskvann, en gang i midten av hver måned (fortrinnsvis på fastslåtte datoer) i tiden fra september til og med mars.

I skjemaet må *lokaliteten* beskrives nøyaktig, og opptellingene må utføres på samme område ved samtlige tellinger gjennom hele vinteren.

Hvis man observerer andre andefuglarter enn de som er oppført på skjemaet, kan disse noteres i de åpne kolonnene.

Hvis det er umulig å telle det nøyaktige antall fugler, bør man avmerke f.eks. ca. 100, eller ca. 2000. Opplysninger som «få» eller «mange» har svært liten verdi.

Store flokker av fugler på land, is eller vann kan telles med ganske stor nøyaktighetsgrad, ved først å telle f.eks. 50 eller 100 individer av flokken. Deretter anslår man antallet grupper på 50 eller 100 fugler i flokken. Nøyaktig telling av fugler i store flyvende flokker er meget vanskelig og bør unngåes. Opptelling av andefugler på småvann og dammer har også interesse, selv om tellingene ikke kan utføres gjennom hele vinteren.

Alle klimatiske eller andre faktorer som kan ha innvirket på tellingene bør noteres på baksiden av skjemaet. Her kan også noteres opplysninger om fuglenes forekomst i flokker, oppførsel m.m.

I Norge

er det ennå svært lite vi vet om antallet overvintrende andefugler. Anfinnsen (1960) skriver om kvantitative fugleundersøkelser, og avsnittet om norske undersøkelser tar svært liten plass. Blant de få offentliggjorte registreringer kan nevnes Aagaard (1930) fra Larkollen; Holgersen (1935) fra Stavanger; Willgohe (1950) fra Bergen; Lund (1957) fra indre Oslofjord, Tromsøya (1960), om havellebestanden i Norge vinteren 1961—1962 (1962), om sva-nebestanden i Norge i februar 1961 (1963), og om Canadagåsen (1963 b).

I flere år har de norske representanter i «The International Wildfowl Research Bureau» (p.t. direktør Holgersen og Hj. Munthe-Kaas Lund), fått følgende spørsmål fra flere av de andre lands representanter: Når skal Norge også begynne med vintertelling av andefugler?

I de siste år har antallet medlemmer av N.O.F. øket gledelig, og det er antagelig flere enn jeg som mener at vi nå bør begynne regelmessige opptellinger av overvintrende andefugler også i Norge. Høyst sannsynlig vil antallet kvalifiserte tellere øke kraftig i de kommende år, og derved også betydningen av eventuell telling.

Trykking av skjemaer og rundskriv, innsamlingen av materialet og korrespondansen med tellerne vil utvilsomt kreve meget arbeide og en del penger. Men da innsamlingen av opplysninger om andefuglene har stor verdi for Statens viltundersøkelser, kan

dette institutt inntil videre påta seg de omtalte omkostningene og administrasjonen av tellingene.

Interesserte medlemmer av N.O.F. kan få tilsendt skjemaer for vintertelling ved henvendelse til Statens viltundersøkelser, adresse Vollebekk.

O s l o .

I en del år har jeg, for Statens viltundersøkelser, foretatt tellinger av stokkender i Oslo og omegn. I 1962 har Ola K. Leira og i 1964 Arne Krohn assistert ved tellingene.

Innen en radius av 5 km fra Rådhuset i Oslo, har det i januar og februar i årene 1961, 1962 og 1963 blitt registrert ca. 4000 stokkender på tre lokaliteter.

Vinteren 1963—64 sank antallet til ca. 3300 antagelig på grunn av mild vinter, med tilsvarende økning på andre, mer gunstige overvintringslokaliteter utenfor registreringsområdet.

Dødelighet.

Det er tidligere, Lund (1957), registrert at bare ca. 1 % av endene dør på de kontrollerte overvintringsstedene. Det er ikke registrert høyere dødelighet i de etterfølgende vintrene, men det er mulig at en del dødsfall blant endene ikke har blitt observert. Til sammenligning kan nevnes at Pulliainen (1963) fant en dødelighet på ca. 5 % hos overvintrende stokkender i byen Varkaus, Finland.

1. Akerselva.

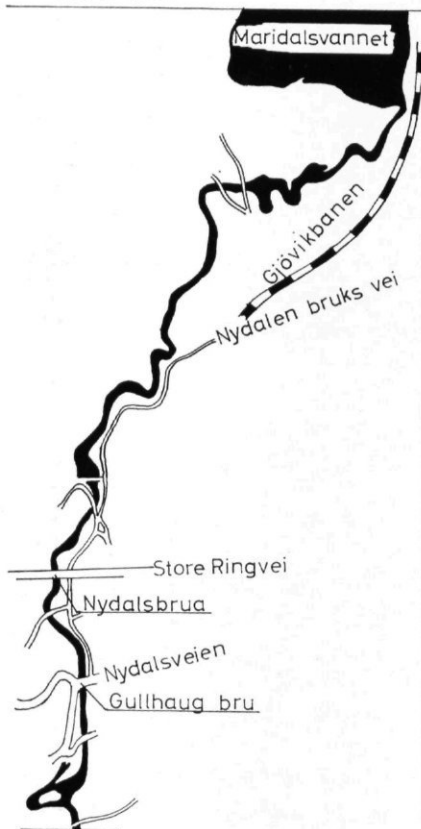
De nederste kilometre av elva renner gjennom tett bebyggelse og er sterkt forurensset av kloakk fra boligområder og avfall fra industri. Allikevel har elva blitt fast overvintringssted for ca. 2000 stokkender. Figur 1 viser elva og broene.

I den nederste kilometer av elva, fra Hausmanns bru og til utløpet, er det nesten aldri ender. Nedenfor Nybrua er det sjelden sett flere enn hundre ender, men ovenfor denne brua og til Øvre Foss har storparten av endene tilhold. Mellom Anker- og Nybrua hvor tellingene begynte vinteren 1958/59, er det som regel flest ender.

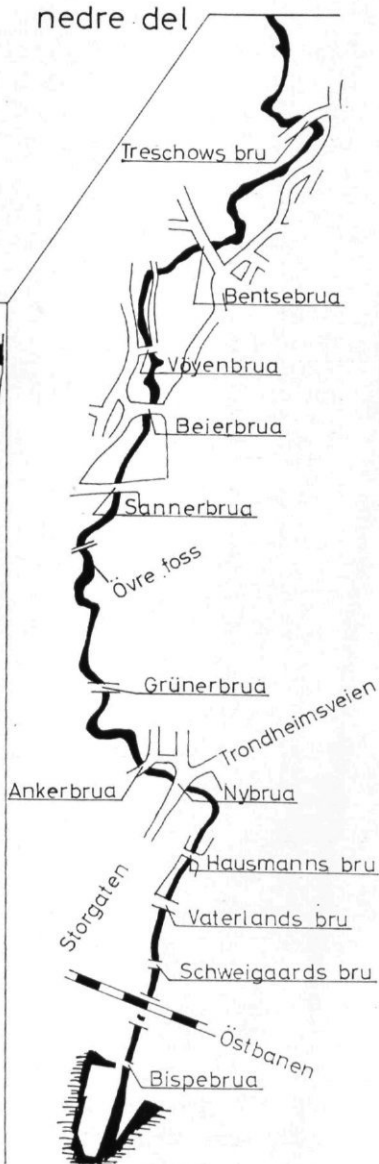
AKERSELVA

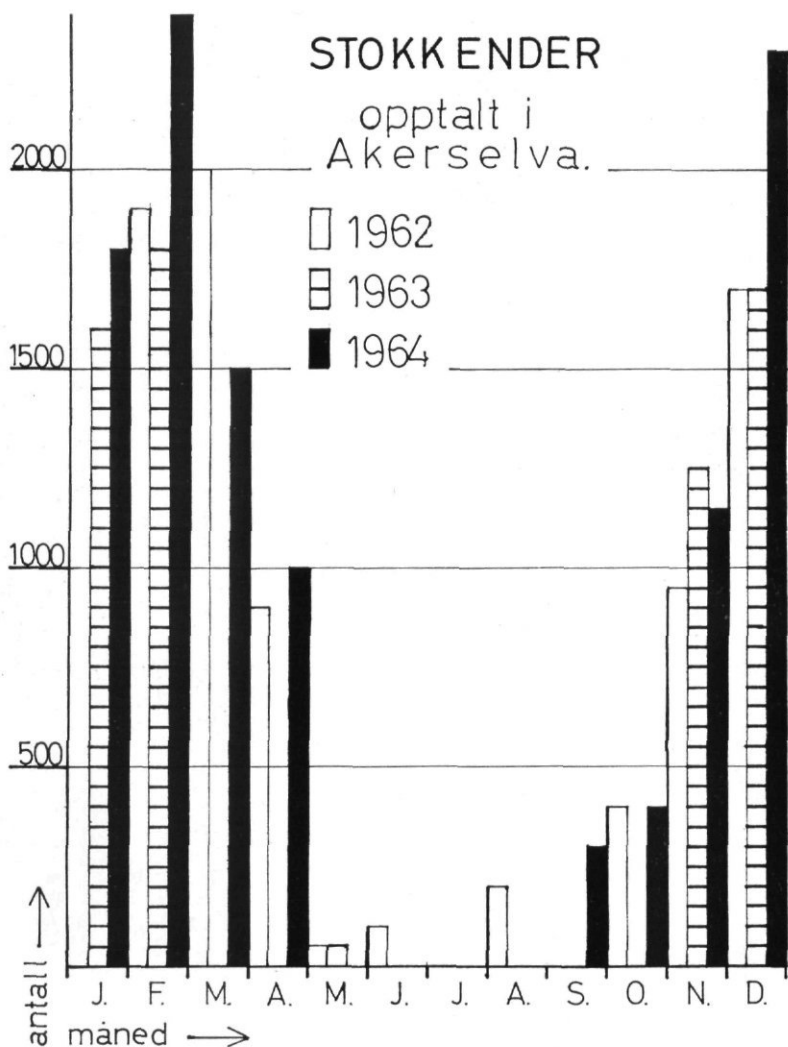
1 km

övre del

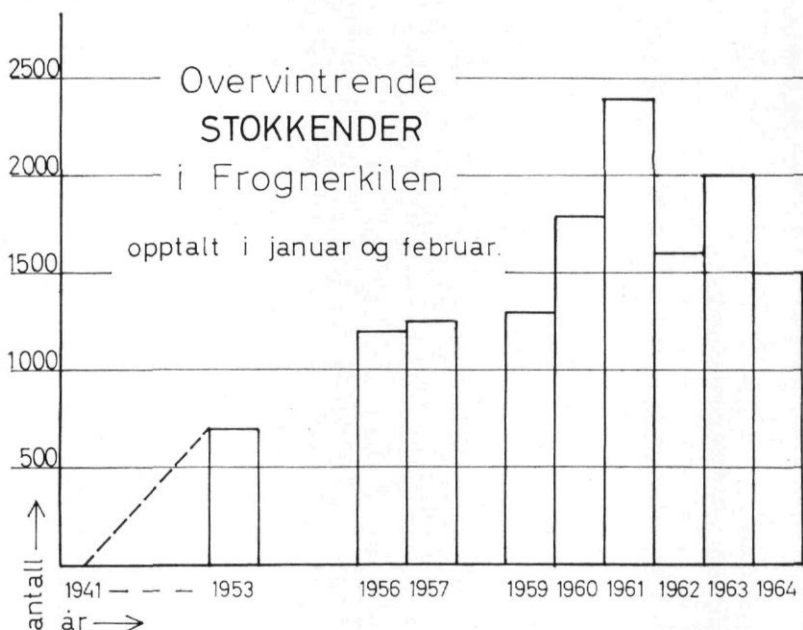

nedre del

I det idylliske området ovenfor Øvre Foss (Aamodt Bru) og til Sannerbrua er det som regel ingen ender, antakelig fordi det er få mennesker som ferdes her, og at tilgangen på mat (brødsmuler m. m.) følgelig er meget liten.

Vinteren 1961/62 ble tellingene utvidet til området fra Sannerbrua og nedover til ca. 100 m nedenfor Nybrua, og vinteren 1962/63 til ovenfor Treschows bru (se fig. 1). Det største antall ender observert ovenfor denne bru var 68, den 25/12-1962.

Av figur 2 fremgår at det maksimale antall overvintrende ender innen dette området som regel er opptalt i februar/mars, men at antallet vanligvis allerede i desember har nådd toppen. I august—oktober er antallet ennå relativt lavt, noe som tyder på at andejakten (fra 21. august) i Oslo-området ikke er særlig intens. Det er høyst sannsynlig tilfrysing av vannene i omegnen som tvinger endene til Akerselva i november og desember måned.

På figurene er antall over 1000 avrundet til nærmeste 100, lavere antall ender til nærmeste 50.

2. Frognerkilen.

I en artikkel i Fauna, Lund (1957), er omtalt de første vintertellinger av ender i Frognerkilen, ca. 5 km vest for Akerselvas

utløp. Av figur 3 fremgår hvordan antallet overvintrende ender her har variert i årenes løp, de maksimale antall er også her talt opp i januar eller februar.

3. Frognerdammen.

Den nedre Frognerdam er det tredje faste tilholdssted for overvintrende stokkender i Oslo hvor antallet ender er registrert av meg. Antallet har vært ca. 250 vinterene 1955/56, 1956/57, 1957/58; ca. 500 i følgende vintre unntatt 1962/63 da det var ca. 400.

LITTERATUR

- Anfinnsen, M. T., 1960: Om kvantitative fugleundersøkelser. — *Sterna* 4: 47—67.
- Atkinson-Willes, G. L., 1963: *Wildfowl in Great Britain*. Prepared by The Wildfowl Trust, Monograph No. 3 of the Nature Conservancy. Pp. 1—368.
- Holgersen, H., 1935: Overvintrende fugler ved Stavanger 1932-33. — *Norsk Orn. Tidsskr.* IV, 1931-34: 23—25.
- Lund, H. M.-K., 1957: Overvintrende ender i indre Oslofjord (Summary: Ducks over-wintering on the Inner Oslofjord). — *Fauna* 10: 22—34.
- Lund, H. M.-K., 1960: Wintering Birds near 70° north. Birds observed on and in the vicinity of Tromsøya during the winter 1953-54. — *Astarte* No. 19: 1—10.
- Lund, H. M.-K., 1962: Telling av havellebestanden. — *N.J.F.F. tidsskr.* 91: 440—442.
- Lund, H. M.-K., 1963 a: Ville svaner i Norge i nyere tid (Summary: Recent records of wild swans in Norway). — *Fauna* 16: 10—16.
- Lund, H. M.-K., 1963 b: Om canadagåsen i Norge. — *N.J.F.F. tidsskr.* 92: 534—536.
- Pulliainen, E., 1963: On the History, Ecology and Ethology of the Mallards (*Anas platyrhynchos* L.) overwintering in Finland. — *Ornis Fennica* 30: 46—66.
- Willgohs, J. F., 1950: Fuglelivet i vinterhalvåret ved Bergen. — *Fauna* 3: 41—55.
- Aagaard, H. M., 1931: Litt om fuglelivet omkring Larkollen i Oslofjord. — *Norsk Orn. Tidsskr.* III, 1927-30: 224—229.

SUMMARY: COUNTING ANSERIFORMES DURING WINTER IN NORWAY

After a survey of wildfowl counting in the British Isles, there follows a commentary on the rather few countings carried out in Norway.

The members of the Norwegian Ornithologists' Society are being asked to organize the counting of Anseriformes under the auspices and coordination of the Norwegian State Game Research Institute at Vollebakk.

In Oslo:

During the month of February in the years of 1961-1962-1963 there have within a circumference of 5 km from the Oslo Town Hall been registered approx. 4000 Mallards.

The mortality rate among the wintering ducks has been very low and has hardly exceeded that of 1 %.

1. The river Akerselva, Oslo.

Fig. 1 shows the lower reaches of the river where approx. 2000 Mallards now winter between the "Nybrua" bridge at the lower end and that of "Treschow" at the upper one.

Fig. 2 shows the number of wintering Mallards during the last three years.

2. The Frognerkilen.

The author has for a number of years been counting wintering ducks in this bay of the Oslofjord, situated approx. 5 km to the west of the Akerselva estuary. See Fig. 3.

3. The Frognerdammen.

In a small lake situated approx. 1 km north of the Frognerkilen some 400-500 Mallards stay the winter every year.